

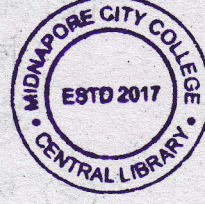
2023

3rd Semester Examination

SANSKRIT (Honours)

Paper : GE 3-T

[CBCS]

Full Marks : 60

Time : Three Hours

*The figures in the margin indicate full marks.
Candidates are required to give their answers
in their own words as far as practicable.*

[Indian Aesthetics]

1. संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च अधोलिखितेषु दश प्रश्नाः
समाधेयाः । 2×10=20

संस्कृत भाषाय देवनागरी लिपि ते येकोनो दशति प्रश्नेर उतर दाओ ।

(क) आचार्यस्य भरतस्य रस-सूत्रं लेखनीयम् ।

आचार्य भरतेर रस विषयक सूत्रेतिर उल्लेख करो ।

(ख) स्थायिभावाः कति ? पृङ्गाररसस्य स्थायिभावः कः ?

स्थायीभाव कयति ? शृङ्गार रसेर स्थायीभाव कि ?

P.T.O.

(2)

- (গ) বিভাবস্বয় কোঃখঃ ?
বিভাব কাকে বলে ?
- (ঘ) নাট্যস্বায়স্বয় মুখ্যটীকাকারঃ কঃ ? তট্টীকায়ঃ নাম কিম্ ?
নাট্যাঃস্বয়ঃ মুখ্য টীকাকার কে ? তাঁর টীকাটির নাম লেখো।
- (ঙ) ধ্বনিপ্রস্থানস্বয় জনকঃ কঃ ? তস্বয় গ্রন্থস্বয় নাম কিম্ ?
ধ্বনিপ্রস্থানের জনক কাকে বলে হয় ? তাঁর রচিত গ্রন্থটির নাম কি ?
- (চ) কুনকাকার্যঃ বকনায়ঃ কে ধ্বদাঃ সঘর্ষিতাঃ ?
আচার্য কুন্তক বক্রতার কি কি ভেদ দেখিয়েছেন ?
- (ছ) কা নাম যীতিঃ ? তস্বয়ঃ ধ্বদাঃ লেখনীয়াঃ ।
“রীতি” কি ? “রীতি” কয় প্রকার ও কি কি ?
- (জ) সাতিকম্ভাববিষয় ধরতমুনীঃ মতঃ কিম্ ?
সাতিকম্ভাব বিষয়ে ভরত মূনীর মত কি ?
- (ঝ) অধিহানযাকুনকলমিতি নাটকস্বয় মুখ্যস্বয়ঃ কঃ ?
নাটক্যস্বয়ঃ নাটিকা কা ?
অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ নাটকের মুখ্যরস কি ? এই নাটকের নায়িকা কে ?
- (ঞ) আচার্যজনানাথমতে কাম্বলধ্বয়ঃ কিম্ ?
আচার্য জগন্নাথ প্রদত্ত কব্য লক্ষণটি লেখো।

(3)

- (ট) অলংকারস্বয়স্বয়স্বয় প্রবক্তা কঃ ? তস্বয় গ্রন্থস্বয় নাম কিম্ ?
অলংকার প্রস্থানের প্রবক্তা কাকে বলে হয় ? তাঁর রচিত গ্রন্থটির নাম কি ?
- (ঠ) রসঃ কতিবিধঃ ?
রস কয় প্রকার ?
- (ড) রসতল্বেবিমর্ষা ‘সাধারণীকরণম্’ কিম্ ? সংক্ষেপেণ আলোচ্যতাম ?
রসতল্বে বিষয়ে ‘সাধারণীকরণ’ কি ? সংক্ষেপে আলোচনা করো।
- (ঢ) অধিনয়ঃ কতিবিধঃ ? তেষাং নামানি তলিখন্তানাম্ ।
অভিনয় কয় প্রকার ? সেগুলির নাম উল্লেখ করো।
- (ণ) অধিনবযুদস্বয় মতানুসারেণ ‘সহৃদয়ঃ’ কঃ ?
অভিনবযুদে মতে ‘সহৃদয়’ কে ?
2. অধালিখিতেষু বলায়ঃ প্রশ্নাঃ সমাধ্বয়ঃ । 5×4=20
যেকোনো চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও।
- (ক) কস্মাবত্ অনুধাবঃ ? ধরতমুনিমনুসৃত্য অনুধাববিষয়ৈ
একঃ নিবন্ধঃ লেখনীয়াঃ ।
অনুভাব কি ? ভরত মূনীর অনুসরণে অনুভাব সম্পর্কে একটি নিবন্ধ লেখো।

(4)

- (খ) সংক্ষেপে সাহিত্যদর্শনানুসারে রসস্য স্বরূপমালোচ্যাম্।
'সাহিত্যদর্পণ' অনুসারে সংক্ষেপে রসের স্বরূপ আলোচনা
করো।
- (গ) 'সংস্কৃত-আলাংকারशास्त्रे आचार्यस्य दृष्टिः
अवदानमालोच्यताम्।
संस्कृत अलंकारशास्त्रे आचार्य दशैर अवदान आलोचना
करो।
- (घ) रसानुभूतेः मानसिकस्वरचतुष्टयमालोचनीयम्।
रसानुभूतिर चारुति मानसिक स्वर आलोचना करो।
- (ङ) टीका लेख्या — "सौन्दर्यासने रमणीयता"।
सौन्दर्य शास्त्रे "रमणीयता" विषयक एकटि टीका लेखो।
- (च) सौन्दर्यस्य प्राथमिकानि चत्वारि अङ्गानि वर्णनीयानि।
सौन्दर्ये चारुति प्राथमिक अङ्ग विषये आलोचना करो।
3. अधोलिखितेषु प्रश्नद्वयं समाधेयम्। 10×2=20
- निम्नलिखित प्रश्नञ्चलि चरुकुनो दूटि उतर दाउ :
- (क) साहित्यकलायाः सौन्दर्यविधायकोपादानरूपेण रीत्याः
भूमिका का ?
साहित्यकलाय सौन्दर्य विधायक उपादान रूपे रीतिर
द्विरिका कि ?

V-3/130 - 2700

(5)

- (ख) भारतीयसौन्दर्यतत्त्वस्य प्रवक्तारूपेण आचार्यभारतस्य
अवदानं निरूपणीयम्।
भारतीय सौन्दर्य तत्त्व चरुत प्रवक्तार रूपे आचार्य भारत
अवदान निरूपण करो।
- (ग) रससूत्रेषु कस्यचिद् एकस्य आलोचना कर्तव्या।
रस विषयक सूत्रञ्चलि चरुकुनो एकटि विषद आलोचना
करो।
- (घ) अधिज्ञानशक्तु नलमिति नाटके प्रादां सौन्दर्यतत्त्वं
सांस्कृतिकदृष्ट्या सामाजिकदृष्ट्या च आलोचनीयम्।
सांस्कृतिक उ सामाजिक दृष्टिकुण चरुकु 'अभिज्ञान-
शकुतलम्' नाटके प्राु सौन्दर्य तत्त्व आलोचना करो।

V-3/130 - 2700

P.T.O.

(6)

OR

[Fundamentals of Indian Philosophy]

1. अधोलिखितेषु यथेच्छं दशप्रश्नानाम् उत्तरं प्रदेयम्। 2×10=20

निम्नलिखित যেকোনো দশটি প্রশ্নের উত্তর দাও।

- (ক) 'दर्शान्' इति शब्दे कोऽस्ति धातुः को वा प्रत्ययः ?
'दर्शान्' এই শব্দে ধাতু কে, কে বা এর প্রত্যয় ?
- (ख) सांख्यनये के भवन्ति प्रकृतिविकृतयः ?
সাংখ্যদর্শনে কাদের প্রকৃতিবিকৃতি বলে ?
- (ग) पुरुषार्थचतुष्टयं किम् ? (क्रमेण लेख्यम्)
কোনগুলি পুরুষার্থচতুষ্টয় ? (ক্রমানুযায়ী লেখো)
- (घ) चार्वाकमते कोऽस्ति लोकेश्वरः ? तन्मते कानि चत्वारि भूतानि ?
চার্নাকমতে লোকেশ্বর কে? তাদের মতে কোনগুলি চারটি ভূত ?
- (ङ) योगाचारबौद्धानां प्रधानप्रतिपाद्यं तत्त्वं किम् ?
যোগাচারবৌদ্ধদের প্রধানপ্রতিপাদ্য তত্ত্ব কি ?
- (च) क्षणभङ्गवादः कस्मिन् दर्शने अङ्गीकृतः ?
ক্ষণভঙ্গবাদ কোন দর্শনে স্বীকৃত হয়েছে ?
- (छ) बौद्धानां के सन्ति चत्वारः सम्प्रदायाः ?
বৌদ্ধদের চারটি সম্প্রদায় কি কি ?

V-3/130 - 2700

(7)

- (ज) प्रच्छन्नबौद्धः कः ? तन्नामकरणे किमस्ति वा कारणम् ?
'প্রচ্ছন্নবৌদ্ধ' কাকে বলে ? এরকম নামকরণের কারণ কি ?
- (झ) न्यायनये अयथार्थज्ञानानि कानि ?
ন্যায়দর্শনে অযথার্থজ্ঞান ?
- (ब) सर्वदर्शनसंग्रहस्य सांख्यकारिकायाश्च कौ रचयितासौ ?
সর্বদর্শনসংগ্রহ এবং সাংখ্যকারিকা এই দুটি গ্রন্থের কত্রা রচয়িতা ?
- (ट) योगदर्शने कति पादाः सन्ति ? के च ते ?
যোগদর্শনে কতি পাদ আছে ? সেগুলি কী কী ?
- (ठ) जीवब्रह्मैक्यप्रतिपादकं दर्शनं किम् ? तद्दर्शनस्य कः सूत्रकारः ?
জীবব্রহ্মৈক্য-প্রতিপাদক দর্শন কোনটি ? সেই দর্শনের সূত্রকার কে ?
- (ड) वैशेषिकदर्शने कति प्रमाणानि स्वीकृतानि ? प्रमायाः करणं किम् ?
বৈশেষিক দর্শনে কয়টি প্রমাণ স্বীকৃত হয়েছে ? কাকে প্রমাণ করণ বলে ?
- (ह) असत्कार्यवादस्य अपरनाम किम् ? केन दर्शनेन अयं वादः अङ्गीकृतः ?
অসৎকার্যবাদের অন্য নাম কি ? কোন দর্শনে এই বাদকে মানে ?

V-3/130 - 2700

P.T.O.

(8)

- (গ) নৈন্দর্শনানুসারং কোঽসি আত্মা? কश्च पुरलः? জৈনদর্শন অনুযায়ী কে आत्मा? कश्च पुरलः? काके पूजाल वने? 5×4=20
2. अधोलिखितेषु यथेच्छं चतुर्णां प्रश्नानाम् उत्तरं प्रदेयम्। 5×4=20
निम्नलिखित श्लोकानो षारटि प्रश्नर उत्र ढा७।
- (क) आर्यसत्यचतुष्टयम् आश्रित्य टीका लेख्या।
आर्यसत्यचतुष्टय अवलधने एकटि टीका लेख्या।
- (ख) 'योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः' — सूत्रस्थितं चित्तवृत्तिपदं व्याख्येयम्।
योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः — सूत्रश् चित्तवृत्ति षाध्या करे।
- (ग) वैशेषिकपदार्थाः व्याख्येयाः।
वैशेषिकर षाध्याख्येयलके वेष्या७।
- (घ) परिणामवाद-विवर्तवादयोः मध्ये पार्थक्यं वर्णनीयम्।
परिणामवाद ंर विवर्तवादर मध् षाका षाध्याक्य वरुणा करे।
- (ङ) भारतीयदर्शने कर्मवादः इति विषयमाश्रित्य टीका लेख्या।
भारतीय षरुणले कर्मवाद — ंरै विषये टिका लेख्या।
- (च) अद्वैतवेदान्तमते जीवजातोः स्वरूपं किम्? व्याख्यायताम्।
अद्वैतवेदान्त मते जीव ंर ङगतैर षरुण कः? वष्या करे।

(9)

3. अधोलिखितेषु यथेच्छं द्वयोः प्रश्नयोः उत्तरं प्रदेयम्। 10×2=20
निम्नलिखित श्लोकानो षट् प्रश्नर उत्र ढा७।
- (क) षड्प्रमाणानां नामानि उल्लिख्य सरलगिरा प्रत्येकं व्याख्येयम्।
षट् षाणैर ढाम करे सरलभाषाय षतेकटिके वष्या करे। 2+8
- (ख) भारतीय्यास्तिकदर्शनधारयां कानि भवन्ति भक्तिमार्गानुयायिनि? तन्मते जीवेश्वरयोः लक्षणमुल्लिख्य भक्तेः स्वरूपं व्याख्येयम्।
भारतीय आश्टिकदर्शन षरुणाय कान्छलि अश्टिमार्गैर? तानैर मते जीव ंर ईश्वरैर षरुण लिखे अश्टि षरुण वष्या करे। 1+3+3+3
- (ग) सांख्यदर्शनानुसारं गुणत्रयस्य धर्मान् विलिख्य प्रकृतिः व्याख्येया।
सांख्यदर्शन अनुयायी ङुणत्रयैर धरु लिखे षकृति काके वले वेष्या७। 5+5
- (घ) कानि योगस्य अष्टौ अङ्गानि? योगस्वरूपबोधकं सूत्रं किम्? यथेच्छं योगाङ्गद्वयं व्याख्येयम्।
योगैर आश्टि अश्ट कान्छलि? योगैर षरुणषट्क सूत्र कः? श्लोकानो षट् योगांष वष्या करे। 2+2+6

(10)

OR

[Ancient Indian Polity]

1. दश प्रश्नाः समाधेयाः। उत्तरं संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च
देयम् — 2×10=20

योकालो दशति प्रश्नोः उत्तरं दातुं (संस्कृतभाषया च देवनागरी
लिपिते) —

(क) नीतिशास्त्रमूलकं ग्रन्थद्वयमुल्लेखनीयम्।

नीतिशास्त्रमूलकं दूटि ग्रन्थं नाम लेख्यम्।

(ख) मनुमतानुसारं केषां देवानामसंभूतः राजा भवति ?

यन्मते राजा कान् कान् देवतायाः अङ्गभूतः ?

(ग) नीतिशास्त्रं किम् ?

नीतिशास्त्रं किम् ?

(घ) पूजा — इति शब्दस्य उल्लेखः कुत्र प्राप्यते ? तेन किं
गम्यते ?

गुण — शब्दस्य उल्लेखः कोषाय पाठ्या यत्र ? तत्र द्वारा
किं बोधाय ?

(ङ) उपायचतुष्टयं किम् ?

उपायचतुष्टयं किम् ?

(च) धर्मशास्त्राणां प्राचीनतमः उरुः कः ? द्वयोः प्रसिद्धयोः
धर्मशास्त्रकारयोः नाम लिखत।

V-3/130-2700

(11)

धर्मशास्त्रग्रन्थोः प्राचीनतमं उरुं किं ? दूजं प्रसिद्धं
धर्मशास्त्रकारं नाम लेख्यम्।

(ख) मनुमते दण्डः केन कथं सृष्टः ?

यन्मते दण्डं के कथं कथं सृष्टं कथं सृष्टं ?

(ग) कौटिल्यमते दण्डनीतिः उपायगिता का ?

कौटिल्यमते दण्डनीतिः उपायगिता किं ?

(घ) विद्वेष इति कः ?

विद्वेष इति कः ?

(च) याज्ञवल्क्यसंहितायाः कस्याश्चित् टीकायाः टीकाकारस्य
च नाम लिखताम्।

याज्ञवल्क्यसंहितायाः ये कान् एकं टीकां ३ टीकाकारं
नाम लेख्यम्।

(ट) युक्राचार्यमतानुसारं सभासदः वैशिष्ट्यमुल्लेखनीयम्।

युक्राचार्यमतानुसारं सभासदः वैशिष्ट्यं उल्लेख्यं करो।

(ड) अर्थशास्त्रानुसारं राष्ट्रकरस्य उरुद्वयं किम् ?

अर्थशास्त्रानुसारं राष्ट्रकरस्य दूटि उरुं किं ?

(ङ) कौटिल्यमते आदर्शस्य अमाल्यस्य कति गुणाः ? तेषु द्वौ
गुणौ लेख्यौ।

कौटिल्यमते आदर्शस्य अमाल्यस्य कति गुणाः ? तत्र मध्ये दूटि
गुणं लेख्यम्।

V-3/130-2700

P.T.O.

(12)

(হ) অর্থশাস্ত্রানুসারং কুস্য শ্রেণীবিভাগঃ আলোচনীযঃ।

অর্থশাস্ত্রানুসারে দুর্গের শ্রেণীবিভাগ আলোচনা করো।

(গ) রাজানিঃ অননৈঃ কথং পৃথক্ ?

রাজানি অর্থাৎ থেকে পৃথক কেন?

2. **বলেব:** পশনা: সমাধেয়া:। একস্য পশনস্যোতরম্ অবশ্যমিব
সংস্কৃতধাষয়া দৈবনাগরীলিখ্যা চ দৈয়ম্ — 5×4=20

যেকোনো চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও — একটি প্রশ্নের উত্তর অবশ্যই
সংস্কৃতভাষায় ও দেবনাগরী লিপিতে প্রদেয়।

(ক) ধর্মশাস্ত্রানুসারং মন্ত্রিপরিষদঃ: পার্থক্যমালোচয়ত।

ধর্মশাস্ত্র ও অর্থশাস্ত্রের মধ্যে পার্থক্য আলোচনা করো।

(খ) **এতৈর্যত্রাহ্মণ্যানুসারং** বিধিনানাং রত্যানাং বর্ণনং কুরুত।

এতরৈর ব্রাহ্মণ্যানুসারে বিভিন্ন রাজ্যের বর্ণনা করো।

(গ) **অর্থশাস্ত্রানুসারং** মন্ত্রিপরিষদঃ: বৈয়াখ্যমালোচয়ত।

অর্থশাস্ত্রানুসারে মন্ত্রিপরিষদের বৈশিষ্ট্য আলোচনা করো।

(ঘ) **ষাড্গুণ্যবিষয়ে** একা টীকা লেখো।

ষাড্গুণ্য বিষয়ে একটি টীকা লেখো।

(ঙ) **টীকা লেখো —** গাড্ভিবাকঃ:।

টীকা লেখো — গাড্ভিবাক।

(13)

(ব) **টীকা লেখো —** সদাঙ্গম্।

টীকা লেখো — সন্তাঙ্গ।

3. **দ্রব্যঃ** পশনযোঃ সমাধানং কুরুত —

10×2=20

যেকোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও —

(ক) **বতুষদেব্যবহরস্য** পরিবয়ঃ: প্রদেয়ঃ।

চতুষ্পদ ব্যবহারের পরিচয় দাও।

(খ) **মনুমতে** ধর্মস্বরূপং লেখম্।

মনুর মতে ধর্মের স্বরূপ লেখো।

(গ) **অথর্ববেদানুসারতঃ** সমাধিসমিধানাং ধূমিকা আলোচনীয়া।

অথর্ববেদানুসারে সভাসমিতির ভূমিকা আলোচনা করো।

(ঘ) **রত্নযশাসনব্যবস্থায়াং** কো নাম মিন্রপদেনাধিহিতঃ? সবিবসনং লেখম্।

রত্নযশাসন ব্যবস্থায় মিত্রপদের দ্বারা কাকে বোঝানো হয়েছে? সবিবসনের লেখো।

রত্নযশাসন ব্যবস্থায় মিত্রপদের দ্বারা কাকে বোঝানো হয়েছে? সবিবসনের লেখো।

